

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до проведення практичних занять, виконання самостійної
роботи з дисципліни «Економіка підприємства»
для студентів галузі знань
07 Управління та адміністрування
спеціальності 075 «Маркетинг»
освітньої програми «Маркетинг»
ОС «Бакалавр»
всіх форм навчання

2024

Методичні вказівки до проведення практичних занять, виконання самостійної роботи з дисципліни «Економіка підприємства» для студентів галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 075 «Маркетинг» освітньої програми «Маркетинг» ОС «Бакалавр» всіх форм навчання / укл. А.В. Зеркаль. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка». 2024. 43 с.

Укладач: А.В.Зеркаль, професор, д.е.н., доцент

**Курс укладено проф. Зеркаль А.В., однак, він не є оригінальною авторською розробкою. Практичні завдання розроблено та сформовано на основі передових світових і вітчизняних практик, нормативних документів, методичних розробок закладів вищої освіти, навчальних он-лайн курсів, а також на матеріалах Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.*

Рецензент: В.В. Лифар, д.е.н., професор, зав. каф. «Маркетинг та логістика» НУ «Запорізька політехніка».

Затверджено
на засіданні кафедри
маркетингу та логістики
Протокол № 11
від 27.06.2024

Рекомендовано до видання
НМК ФЕУ НУ «Запорізька
політехніка» Протокол № 5
від 28.06.2024

ЗМІСТ

1 Мета та завдання дисципліни	4
2 Тематичний план дисципліни	4
3. Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять, написання рефератів, виконання самостійної роботи	11
4. Плани практичних занять, підготовка рефератів та презентацій, виконання самостійної роботи	16
5. Перелік питань, що виносяться на екзамен	38
6 Контрольні роботи для студентів заочного відділення	40
7. Рекомендовані література і джерела	42

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: формування здатностей самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємств.

Завдання: вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами.

2 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

Підприємство як економічний суб'єкт. Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери.

Еволюція теорій економіки підприємства. Сучасні наукові спрямування економіки підприємства. Соціологічний, технічний, правовий та економічний підходи до дослідження підприємства. Новітні концепції дослідження економіки підприємства. Сучасні принципи діяльності підприємства, їх підпорядкованість і взаємозв'язок.

Підприємництво як сучасна форма господарювання. Підприємництво як особливий вид діяльності, стиль і тип господарської поведінки. Функції підприємницької діяльності. Сучасне визначення підприємництва. Суб'єкти та об'єкти підприємництва. Принципи здійснення, форми і моделі підприємницької діяльності. Типи професійної підприємницької діяльності та їх особливості. Мале підприємництво в ринковій економіці.

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Правові основи функціонування підприємств. Юридичні аспекти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства (організації) та об'єднання підприємств. Господарський кодекс України: суб'єкти господарювання, їх майно, зобов'язання та відповідальність.

Організаційно-правові форми підприємства. Виокремлення підприємств за окремими ознаками: залежно від форм власності (приватне, колективне, комунальне, державне, зі змішаною формою власності, іноземні інші види), залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду (унітарні та корпоративні); за правовим статусом і формою господарювання (одноосібні, кооперативні, господарські товариства, орендні). Головні види та напрями діяльності підприємств. Види: звичайна (операційна та фінансова) та надзвичайна діяльність.

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

Вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємств. Характеристика суб'єктів мікросередовища (постачальники ресурсів, посередники, конкуренти та інші). Макросередовище господарювання та його основні чинники.

Загальні тенденції світового та регіонального соціально-економічного розвитку та перспективи участі України у міжнародних організаціях (ЄП, ЄС, ВТО). Ринкове середовища господарювання організацій.

Складові елементи ринкової інфраструктури. Загальні принципи та етичні норми поведінки господарюючих суб'єктів на ринку.

Тема 4. Структура та управління підприємством

Поняття і сутність системи управління підприємством. Сучасні принципи управління. Функції управління підприємством.

Методи управління підприємством. Організаційні структури управління підприємством: ієрархічні та адаптивні. Класифікація видів організаційних структур управління. Переваги та недоліки різних видів організаційних структур управління.

Особливості корпоративного управління.

Тема 5. Ринок і продукція

Поняття ринку. Функції ринку: ціноутворююча посередницька, регулююча, реалізуюча, економічна, інтегруюча, інформаційна, стимулююча, контролююча. Характеристика та параметри різних форм і типів ринків. Чотирьохпозиційний підхід до загальної структуризації ринків: з позицій або суб'єктного складу, продуктово-ресурсного наповнення, елементно-технологічних зв'язків і територіально-просторової організації.

Сучасний ринок продукції (послуг). Конкуренція: поняття, форми, методи. Конкурентні переваги суб'єктів господарювання.

Предметна і функціональна конкуренція. Фактори які впливають на конкурентну боротьбу. Принципи та поведінки суб'єктів господарювання на ринку. Еластичність реакції підприємств на дії конкурента, особливості поведінки виробника продукції в залежності від сили конкуренції. Суть та система забезпечення принципу соціального партнерства та свободи підприємництва.

Тема 6. Планування діяльності підприємства

Сутність планування діяльності підприємства, його принципи і методи. Система планів підприємства.

Бізнес-план підприємства, його зміст, методика розробки його окремих розділів.

Сутність прогнозування діяльності підприємства: цілі, ознаки, принципи. Методи прогнозування: екстраполяція, інтерполяція, експертний, нормативний, пошуковий.

Змістовий модуль 2. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Поняття персоналу підприємства. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Особливості структури персоналу підприємств та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Кадрова політика підприємства.

Продуктивність праці як економічна категорія. Показники рівня продуктивності праці. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання. Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулююча, регулююча, соціальна) та їх реалізація. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту.

Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод. Основи організації оплати праці на підприємствах (в організаціях). Тарифно-посадова система (тарифно-кваліфікаційні довідки; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів або єдина тарифна сітка). Форми і системи оплати праці робітників.

Тема 8 Капітал підприємства і виробничі фонди

Поняття капіталу підприємства. Види та функції капіталу. Виробничі фонди підприємства: основні та оборотні. Оцінка, класифікація і структура основних фондів. Поліпшення основних фондів. Знос та амортизація основних фондів. Показники використання основних фондів підприємства. Склад, структура й нормування оборотних фондів підприємства. Основні напрями поліпшення використання оборотних фондів.

Тема 9. Інвестиційні ресурси підприємства

Економічна сутність інвестицій та їх структури. Класифікація інвестицій за об'єктом вкладення капіталу, за характером участі в інвестиційному процесі, за формами власності, за регіональною ознакою, за періодом інвестування.

Класифікація інвесторів за напрямами основної діяльності, за цілями інвестування, за належністю до резидентів. Основні поняття інвестиційної діяльності, її об'єкти та суб'єкти. Інвестиційна діяльність у спеціальних (вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку. Оцінка економічної ефективності виробничих інвестицій.

Тема 10. Інноваційна діяльність

Поняття і змістова характеристика інновацій та інноваційної діяльності. Фінансова підтримка інноваційної діяльності. Загальна характеристика інноваційних процесів. Види інноваційних процесів: технічні, організаційні, економічні, соціальні, юридичні.

Сутнісне тлумачення науково-технічного прогресу (НТП). Більш доскональні й нові технології, матеріали та енергія, засоби праці й кінцева продукція як усталені загальні напрями НТП.

Пріоритетні напрями НТП: прогресивні базові технології; синтетичні, композиційні і надчисті матеріали; ядерна та інші нетрадиційні види енергії; робототехнічні комплекси та гнучкі автоматизовані системи; комплексна автоматизація та комп'ютеризація виробництва і процесів управління. Організаційний прогрес (ОП) як узагальнене явище використання організаційних, економічних, соціальних і юридичних нововведень. Особливості ОП, що відрізняють його від НТП. Об'єкти: організація виробництва і праці, окремі елементи економічного механізму господарювання (підприємства), соціальні та правові. Економічна ефективність технічних та організаційних нововведень.

Тема 11. Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства

Поняття та характеристика техніко-технологічної бази виробництва. Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства (технічне переозброєння: модернізація, капітальний ремонт і заміна діючого устаткування).

Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства, його передбачуваність, етапність і послідовність. Поняття, види і чинники формування виробничої потужності. Механізм розрахунку виробничої потужності підприємства та визначення рівня її використання. Визначення максимально можливого випуску продукції за наявної потужності.

Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції

Організація виробництва як форма забезпечення ефективної діяльності підприємства. Формування та структура виробничого процесу. Основні принципи організації виробничого процесу. Організаційні типи виробництва та їх характеристика. Виробничий цикл, його характеристика та структура. Методи організації виробництва. Якість та конкурентоспроможність продукції. Стандартизація та сертифікація продукції. Державна політика у сфері управління якістю продукції.

Змістовний модуль 3. Ефективність діяльності підприємства і забезпечення його розвитку

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

Витрати як процес формування і використання ресурсів. Класифікація витрат та їх класифікація. Групування витрат за економічними елементами. Витрати виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).

Собівартість продукції на різних етапах операційного циклу: незавершеного виробництва, товарної і реалізованої продукції. Витрати, що не входять до собівартості реалізованої продукції.

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації). Джерела формування доходу і прибутку підприємства. Фінансова звітність підприємства: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів.

Накопичення обліково-звітної інформації для аналізу фінансово-економічних результатів підприємства. Планування прибутковості підприємства. Ефективність діяльності підприємства.

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

Сутнісна характеристика, роль і значення розвитку підприємства. Підходи до вивчення розвитку підприємств: вітчизняний і зарубіжний досвід. Видова класифікація процесів розвитку: за масштабом змін у соціально-економічній системі підприємства, за якістю змін; залежно від об'єкту змін; залежно від характеру змін; залежно від динаміки змін; залежно від рівня невизначеності процесів; залежно від основи змін; залежно від можливості управління змінами; залежно від корпоративної стратегії та інше. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємств.

Сучасні моделі розвитку підприємств. Основні моделі розвитку підприємства МакКінсі: оборонна модель, модель «втрата права на розвиток», модель «бізнес видихається», модель «захоплення винахідництвом майбутнього», модель «генерування ідей при відсутності нового бізнесу», модель «неспроможність реалізувати потенціал» та інші. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку. Основні кризові прояви, що супроводжують розвиток підприємства на різних фазах, горизонтах і моделях. Об'єктивна необхідність і стратегія структурної перебудови економіки та її базових галузей. Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств: реструктуризація, санація, злиття, поглинання, диверсифікація, перепрофілювання, реформування (зміна форм власності), конверсія.

Практика здійснення та ефективність трансформації і реструктуризації суб'єктів господарювання. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації різних організаційних утворень. Конверсія, диверсифікація та розукрупнення виробництва як дійові форми реструктуризації суб'єктів господарювання. Злиття, поглинання в процесах формування нових організаційних утворень. Економічне обґрунтування створення холдингів, ПФГ, асоціацій, концернів, корпорацій в окремих галузях народного господарства України.

Тема 16 Економічна безпека та антикризова діяльність

Сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, та її місце і роль в системі управління підприємством. Сутність, недоліки та переваги інформаційною, зовнішнього та ресурсно-функціонального підходу до вивчення економічної безпеки підприємств та організацій. Методичні підходи до конструювання аналітичних показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Методичні принципи та вимоги до конструювання показників економічної безпеки підприємства. Витратні, результатні та порівняльні підходи до конструювання аналітичних показників економічної безпеки підприємства.

Формування системи ключових копії рольних індикаторів оперативного та стратегічного моніторингу. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства: метод «побічного продукту»; «нульовий метод»; метод «ключових індикаторів»; метод «тотального вивчення». Активні та пасивні методи забезпечення економічної безпеки підприємства. Конкурентна розвідка сучасних підприємств та способи захисту комерційних інтересів. Чотири способи вирішення проблем забезпечення економічної безпеки підприємства. Фіктивна та тіньова підприємницька діяльність як загроза економічній безпеці підприємства. Сучасні способи та моделі управління корпоративними правами власності. Основні технології поглинання підприємств. Банкрутство підприємств (організацій) як економічне явище.

Сутнісна характеристика банкрутства підприємства (організації). Симптоми прояву банкрутства суб'єкта господарювання. Імовірні зони ризику банкрутства. Методики оцінки «ймовірності банкрутства підприємства». Реакція господарюючого суб'єкта на настання кризового фінансово-економічного стану. Процедура офіційного порушення справи про визнання банкрутом того чи іншого підприємства (організації). Основні положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Організаційно-економічні заходи і допустима тривалість процесу ліквідації підприємства (організації)-банкрута.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ, ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні заняття є одними з найважливіших форм навчального заняття у вишому навчальному закладі, які проводяться у формі дискусії навколо попередньо визначеної теми, до якої студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаного завдання або у формі презентації виконаних завдань.

Основними завданнями практичних занять є:

- закріплення у здобувачів вищої освіти теоретичних знань;
- оволодіння науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення до науки, наукових досліджень;
- прищеплення навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень та висновків;
- виконання практичних завдань та демонстрація індивідуально-виконаних проєктів.

Види проведення практичних занять можуть бути різноманітними. Вони залежать від типу, змісту і особливостей теми, складу здобувачів вищої освіти (розгорнута бесіда; презентація; розв'язання завдань та ситуацій; виступи з рефератами, доповідями; диспут у формі діалогу; круглий стіл тощо).

При підготовці до практичного заняття кожен здобувач вищої освіти повинен уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття; прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми; вивчити чи законспектувати рекомендовану літературу; скористатися при потребі консультацією викладача; скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття.

Здобувачам вищої освіти необхідно відвідувати кожне практичне заняття, адже пропуски позбавляють його можливості усвідомити, закріпити та отримати цілісне уявлення по тій чи іншій темі. Крім того, це створює значні труднощі при підготовці до підсумкового модульного контролю.

Деякі питання роботи на практичному занятті:

а) переважна більшість практичних занять проводиться у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань здобувачів вищої освіти, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи;

б) практичні заняття починаються вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;

в) здобувач вищої освіти, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми заняття повинен пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності, наводити приклади;

г) здобувачі вищої освіти повинні уважно слухати виступи своїх однокурсників і оцінювати наскільки глибоко розкриті питання. Це дає можливість кожному присутньому на занятті висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на практичних заняттях прищеплює навички участі у дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати власну позицію;

д) після закінчення виступу здобувача вищої освіти відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити усім учасникам семінару. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий на семінарі припускає явні помилки, то для виключення втрати часу викладач може його зупинити і надати слово іншому;

е) завершується практичне заняття заключним словом викладача, в якому підсумовується робота групи, аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі здобувачів вищої освіти на семінарі та нараховуються рейтингові бали, а також дається завдання на наступне заняття.

Обов'язковими компонентами практичних занять з навчальної дисципліни «Економіка підприємства» є підготовка рефератів з найбільш актуальних та складних тем курсу, розробка власних проєктів, презентації.

Реферат не є дослівним переказом тексту підручника або навчального посібника, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему. Реферат має бути виконано самостійно. Мета написання реферату полягає у набутті студентом знань з теорії рекламного менеджменту, вміння та навичок працювати з науковою літературою і періодичними виданнями, джерелами мережі Інтернет,

самостійно аналізувати та узагальнювати матеріал, робити і формулювати власні висновки та пропозиції.

Підготовка реферату включає в себе наступні етапи:

- вибір теми;
- підбір і вивчення літератури;
- складання плану реферату;
- викладення змісту теми;
- оформлення реферату;
- усний виклад реферату.

Вибір теми. Здобувач вищої освіти самостійно обирає тему реферату з запропонованого переліку. Здобувач вищої освіти може в обсязі навчальної програми дисципліни сам запропонувати тему реферату, узгодив її з викладачем. При виборі теми здобувачеві вищої освіти слід керуватися своїми інтересами до певної проблеми, можливостями підбору літератури та інше.

Підбір і вивчення літератури. Роботу над рефератом потрібно починати з вивчення стосовно обраної теми відповідного розділу підручника, навчального посібника, конспекту лекції. Після того як загальне уявлення про обрану тему склалося, слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню літератури, орієнтовний список якої наведено після кожної теми. Однак запропонований перелік джерел не повинен зв'язувати ініціативу здобувача вищої освіти. Він може та мусить використовувати інші роботи, самостійно підібрані внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою. Вивчаючи ту чи іншу наукову працю, здобувач вищої освіти повинен сприймати її крізь призму тих основних проблем, що їх вирішував автор.

Складання плану реферату. Після ознайомлення з літературою здобувач вищої освіти складає план реферату, в якому конкретизує питання обраної теми та який включає в себе: вступ; основну частину (виклад змісту теми); висновки; список використаної літератури.

Вступ є обов'язковою частиною реферату, в якому стисло обґрунтовується актуальність, наукова і практична значимість обраної теми, вказується на її місце у структурі курсу, формулюються цілі дослідження.

Основна частина реферату складається з розділів та підрозділів, в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому слід мати на увазі, що кількість розділів та підрозділів не регламентується, але недоцільно їх робити невеликими за обсягом.

Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи. При визначенні назв розділів і підрозділів необхідно знати, що назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу.

Заключна частина реферату має містити висновки, в яких здійснюється формулювання результатів дослідження, оцінки проаналізованого матеріалу, пропозиції чи рекомендації з досліджуваної проблематики. Вступ і висновки реферату разом не повинні перевищувати одну чверть його обсягу.

Викладання змісту теми. Після підбору і вивчення літератури, визначення плану реферату слід приступити до узагальнення та систематизації зібраного матеріалу. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним та послідовним. Викладати матеріал у рефераті рекомендується у безособовій формі висловлювання (наприклад, «вважаємо», «думаємо», «рахуємо» та інше). Необхідно вживати терміни, властиві даній науці, уникати незрозумілих понять та складних граматичних оборотів. Допускається змінювати терміни, окремі слова і словосполучення прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту реферату. При використанні цитат з літературних та наукових джерел слід пам'ятати, що вони необхідні для підтвердження думки автора реферату, або ж для висловлювання своєї думки на протигагу іншій.

Здобувачу вищої освіти доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні реферату і які можуть привести до незадовільної оцінки:

- механічне, дослівне переписування використаної літератури;
- поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень;
- невідповідність між змістом роботи та її планом;
- абстрактний виклад теми, відсутність посилань;
- недбалість і неграмотність викладу.

Отже, основними вимогами до написання реферату є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну літературу з питань реклами та рекламного менеджменту.

Оформлення реферату. Здобувач вищої освіти повинен пам'ятати, що через оформлення реферату, його зовнішній вигляд, викладач формує першу думку про зміст матеріалу. Тому, кожному здобувачу вищої освіти необхідно опанувати техніку оформлення наукової праці та дотримуватись стандартних вимог, які висуваються щодо рефератів.

Починається робота з титульного листа. Після титульного листа, на другій сторінці реферату подається зміст роботи. Кожна структурна частина роботи повинна починатися з нової сторінки та мати заголовок, який відповідає плану реферату. Заголовки слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапок в кінці, не підкреслюючи. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, тоді їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається. Відстань між заголовком і подальшим текстом має бути один інтервал.

Розділи слід нумерувати арабськими цифрами без крапок в кінці. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номеру розділу і порядкового номеру підрозділу, відокремлених крапкою (наприклад — 1.1, 1.2). Усі сторінки, починаючи з третьої, послідовно нумеруються з проставленням арабських цифр за загальним правилом у верхньому правому куті, без крапки в кінці. Слід мати на увазі, що першою сторінкою реферату є титульний лист, на якому нумерація сторінки не ставиться, але враховується при нумерації наступних сторінок.

Реферат друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (розмір 210x297 мм) через 1,5 міжстрокових інтервали, з обов'язковим дотриманням при цьому такої ширини полів: зверху і знизу — 20 мм, зліва — 30 мм, справа — 10 мм. На одній сторінці повинно бути не більше 40 рядків. Загальний обсяг реферату не повинен 16 друківаних сторінок — через 1,5 інтервали.

Робота повинна бути зброшурована і підшита. На останній сторінці ставиться число, місяць та рік виконання роботи, а також підпис виконавця.

Оформлення списку використаної літератури є важливою складовою написання реферату. В список включаються тільки ті джерела, які використовувались при написанні реферату або на які зроблено посилання у самій роботі. Список літератури в загальний

обсяг реферату не включається, але нумерація сторінок продовжується.

Усний виклад реферату. Після написання реферату студент повинен його зміст доповісти на семінарському занятті. Здобувач вищої освіти протягом десяти хвилин має викласти основні положення розділів та підрозділів свого дослідження, обґрунтувати наукову і практичну значимість обраної теми, сформулювати пропозиції чи рекомендації. Після виступу, при необхідності, відповісти на запитання викладача та інших учасників семінару.

За результатами обговорення написаного і докладеного реферату здобувачу вищої освіти виставляється відповідна кількість балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

В разі необхідності представлення результатів дослідження наочно рекомендовано підготовувати презентацію засобами Microsoft Power Point або іншими.

Презентацію також необхідно готувати для представлення результатів виконання самостійної роботи, завдання на яку представлено в планах кожного заняття.

4. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ПІДГОТОВКА РЕФЕРАТІВ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ, ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗАНЯТТЯ 1

Практичне заняття на тему: «Теорії підприємств і основи підприємництва»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Підприємство як економічний суб'єкт.
2. Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери.
3. Еволюція теорій економіки підприємства.
4. Сучасні наукові спрямування економіки підприємства.
5. Підприємництво як сучасна форма господарювання.
6. Підприємництво як особливий вид діяльності, стиль і тип господарської поведінки.

Реферати та презентації

1. Ринкове середовище господарювання підприємства.
2. Форми об'єднання підприємств та ефективність їх функціонування в ринкових умовах.

Завдання для самостійної роботи

Поєднайте визначення з його назвою

Напрями діяльності підприємства:	
соціальна діяльність	дослідження ринку товарів, рівня конкурентоспроможності й цін на продукцію, інших вимог покупців товару, визначення цільових груп споживачів, вивчення їх потреб, методів формування попиту та каналів товарообігу, зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, розробка рекламних заходів, формування цінової політики, комерційна діяльність тощо
інноваційна діяльність	багатьох видів товарів — машин та устаткування, автомобілів, комп'ютерної, розмножувальної, медичної, складної побутової техніки, інших виробів виробничо-технічного й споживчого призначення. Він є важливим джерелом інформації для продуцентів про надійність і довговічність виготовлених технічних засобів, а також про потрібні експлуатаційні витрати. Ця інформація використовується продуцентами для вдосконалення продукції, оптимізації строків оновлення її номенклатури та асортименту
маркетингова діяльність	впливає на ефективність усіх інших напрямків і конкретних видів діяльності (інноваційної, виробничої, комерційної, економічної), результативність яких безпосередньо залежить від рівня професійної підготовки і компетентності всіх категорій працівників, дійовості застосовуваного мотиваційного механізму, постійно підтримуваних на належному рівні умов праці та життя трудового колективу. Тому ефективне управління персоналом має бути пріоритетним і найважливішим напрямком діяльності кожного підприємства за умов соціально орієнтованої ринкової економіки
післяпродаж-ний сервіс	підприємства охоплює науково-технічні розробки, технологічну і конструкторську підготовку виробництва, запровадження технічних, організаційних та інших нововведень, формування інвестиційної політики на

	найближчі роки, визначення обсягу необхідних інвестицій
економічна діяльність	тобто постановка цілей, розробка алгоритму їх досягнення, організація ресурсів, мотивація працівників, розподіл повноважень і відповідальності тощо;
виробнича діяльність	підприємства включає: стратегічне та поточне планування, облік і звітність, ціноутворення, систему оплати праці, ресурсне забезпечення виробництва, зовнішньоекономічну та фінансову діяльність. Цей напрямок є визначальним для оцінки і регулювання всіх елементів системи
обліково-контрольна діяльність	З усієї сукупності постійно здійснюваних заходів, що з них складається виробнича діяльність, найважливішими треба вважати: обґрунтування обсягу виготовлення продукції певної номенклатури та асортименту відповідно до потреб ринку; формування виробничих програм для окремих ринків і кожного виду продукції, їхню оптимізацію відносно виробничих можливостей підприємства; збалансування виробничої потужності та програми випуску продукції на поточний і кожний наступний рік прогнозного періоду; забезпечення виробництва необхідними матеріально-технічними ресурсами; розробку й дотримання узгоджених у часі оперативно-календарних графіків випуску продукції
управління підприємством (менеджмент)	передбачає формування облікової звітності (фінансової, статистичної, податкової), організацію системи управлінського обліку, контроль витрат за напрямками, виконавцями, товарами тощо

ЗАНЯТТЯ 2

Практичне заняття на тему: «Види підприємств, їх організаційно-правові форми»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Правові основи функціонування підприємств.
2. Юридичні аспекти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства (організації) та об'єднання підприємств.
3. Організаційно-правові форми підприємства.
4. Виокремлення підприємств за окремими ознаками: залежно від форм власності (приватне, колективне, комунальне, державне, зі

змішаною формою власності, іноземні інші види), залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду (унітарні та корпоративні); за правовим статусом і формою господарювання (одноосібні, кооперативні, господарські товариства, орендні).

Реферати та презентації

1. Ринкове середовище господарювання підприємства.
2. Форми об'єднання підприємств та ефективність їх функціонування в ринкових умовах.

Завдання для самостійної роботи

1. Сутність, об'єкт, предмет, мета та завдання навчальної дисципліни «Економіка підприємства».
2. Підприємство як суб'єкт господарювання.
3. Ознаки підприємства.

ЗАНЯТТЯ 3

Практичне заняття на тему: «Зовнішнє середовище господарювання підприємств»

2 години

План заняття:

Теоретичні питання для обговорення

1. Вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємств.
2. Характеристика суб'єктів мікросередовища (постачальники ресурсів, посередники, конкуренти та інші).
3. Загальні тенденції світового та регіонального соціально-економічного розвитку та перспективи участі України у міжнародних організаціях (ЄП, ЄС, ВТО).
4. Ринкове середовища господарювання організацій.
5. Складові елементи ринкової інфраструктури.
6. Загальні принципи та етичні норми поведінки господарюючих суб'єктів на ринку.

Задача. У цеху встановлено 130 верстатів. Обчислити коефіцієнт змінності роботи верстатів для цього цеху, якщо 30 з них працює в одну зміну, 80 — у дві, а решта — у три зміни.

Розв'язання:

1. Кількість верстатів, які працюють у три зміни:

$$130 - 30 - 80 = 20 \text{ шт.}$$

2. Коефіцієнт змінності:

$$K_{зм} = (30 \cdot 1 + 80 \cdot 2 + 20 \cdot 3) : (30 + 80 + 20) = 1,9 \text{ зміни.}$$

Реферати та презентації

1. Договірні відносини і партнерські зв'язки у підприємницькій діяльності.

2. Система управління персоналом підприємства.

ЗАНЯТТЯ 4

Практичне заняття на тему: «Структура та управління підприємством»

2 години

План заняття:

Теоретичні питання для обговорення

1. Поняття і сутність системи управління підприємством. Сучасні принципи управління.
2. Функції управління підприємством.
3. Методи управління підприємством.
4. Організаційні структури управління підприємством: ієрархічні та адаптивні.
5. Класифікація видів організаційних структур управління.
6. Переваги та недоліки різних видів організаційних структур управління.
7. Особливості корпоративного управління.

Задача: Термін корисного використання виробничої машини становить 8 років. Моральне зношення, що визначається коефіцієнтом морального зношення, дорівнює 0,2.

Визначити коефіцієнт загального зношення після трьох років експлуатації цієї машини.

Розв'язання:

1. Коефіцієнт фізичного зношення:

$$3 : 8 = 0,375.$$

2. Коефіцієнт загального зношення:

$$1 - (1 - 0,375) \cdot (1 - 0,2) = 0,5.$$

Завдання для самостійної роботи

1. Основні види підприємств.
2. Види господарських товариств.
3. Сутність і види об'єднань підприємств.

ЗАНЯТТЯ 5**Практичне заняття на тему: «Ринок і продукція»**

2 години

План заняття**Теоретичні питання для обговорення**

1. Поняття ринку.
2. Функції ринку: ціноутворююча посередницька, регулююча, реалізуюча, економічна, інтегруюча, інформаційна, стимулююча, контролююча.
3. Сучасний ринок продукції (послуг).
4. Конкуренція: поняття, форми, методи.
5. Конкурентні переваги суб'єктів господарювання.
6. Предметна і функціональна конкуренція.
7. Фактори які впливають на конкурентну боротьбу.
8. Принципи та поведінки суб'єктів господарювання на ринку.

Задача: Вихідні дані про діяльність об'єкта власності представлені в таблиці 4.1:

Таблиця 4.1 – Вихідні дані про діяльність об'єкта власності

Показники	грн.
Потенційний валовий дохід	200000
Знижка на простій площ	20000
Експлуатаційні витрати	70000
Витрати по обслуговуванню боргу	80000
Власний капітал	110000
Податок на прибуток	21 %

Визначити чистий операційний дохід від експлуатації об'єкта власності та коефіцієнт капіталізації для власного капіталу (%).

Розв'язання.

Чистий операційний дохід розраховується за формулою:

$$ЧОД = ПВД - З - ЕВ,$$

де *ЧОД* – чистий операційний дохід від експлуатації об'єкта власності; *ПВД* – потенційний валовий дохід; *З* – знижка на простій площ;

ЕВ – експлуатаційні витрати.

Для досліджуваного об'єкта чистий операційний дохід становить:

$$ЧОД = 200000 - 20000 - 70000 = 110000 \text{ (грн.)}$$

Враховуючи вихідні показники про діяльність об'єкта власності, коефіцієнт капіталізації для власного капіталу дорівнюватиме рентабельності власного капіталу, тобто:

Чистий операційний дохід розраховується за формулою:

$$ЧП = \frac{Кк}{Вк} \times 100\%$$

де *Кк* – коефіцієнт капіталізації, %;

ЧП – чистий прибуток;

Вк – власний капітал.

Чистий прибуток для досліджуваного об'єкта дорівнює:

$$ЧП = (110000 - 80000) \times (1 - 0,21) = 23700 \text{ (грн.)}$$

Коефіцієнт капіталізації для власного капіталу становить:

$$Кк = 23700 / 110000 \times 100\% = 21,5 \%$$

Завдання для самостійної роботи

1. Порядок створення підприємства.
2. Сутність, функції та види підприємництва.
3. Державне регулювання розвитку підприємництва.

ЗАНЯТТЯ 6

Практичне заняття на тему: «Планування діяльності підприємства»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Сутність планування діяльності підприємства, його принципи і методи.
2. Система планів підприємства.
3. Бізнес-план підприємства, його зміст, методика розробки його окремих розділів.

4. Сутність прогнозування діяльності підприємства: цілі, ознаки, принципи.

5. Методи прогнозування: екстраполяція, інтерполяція, експертний, нормативний, пошуковий.

Задача: Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства під час їх руху протягом поточного року, якщо їх вартість на початок звітного року становила 300 тис. грн. З 1 квітня планується введення в експлуатацію нових фондів на суму 35 тис. грн, а з 1 жовтня іншу групу основних фондів вартістю 22 тис. грн мають вивести з експлуатації. Річна кількість виробленої продукції становить 850 тонн, ціна 1 тонни — 1000 грн. Середня кількість працюючих у поточному році становить 120 осіб. Визначити також фондоозброєність праці, фондовіддачу та фондомісткість основних фондів підприємства за зазначений період.

Розв'язання.

1. Середньорічна вартість основних фондів:

$$C_{сер} = 300 + 35 \cdot 9 : 12 - 22 \cdot 3 : 12 = 320,75 \text{ тис. грн.}$$

2. Фондоозброєність праці:

$$F_o = 320,75 : 120 = 2,67 \text{ тис. грн.}$$

3. Річний обсяг випуску продукції у вартісному вираженні:

$$1000 \cdot 850 = 850 \text{ тис. грн.}$$

4. Фондовіддача:

$$F_v = 850 : 320,75 = 2,65.$$

5. Фондомісткість:

$$F_m = 320,75 : 850 = 0,38.$$

Завдання для самостійної роботи

1. Державна реєстрація суб'єкта підприємництва.
2. Сутність, функції, принципи та методи управління підприємством.
3. Внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства.
4. Організаційні структури управління підприємством.

ЗАНЯТТЯ 7

Практичне заняття на тему: «Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Поняття персоналу підприємства.
2. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники).
3. Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією.
4. Продуктивність праці як економічна категорія.
5. Показники рівня продуктивності праці.
6. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання.
7. Поняття оплати праці.
8. Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод.
9. Основи організації оплати праці на підприємствах (в організаціях).

Задача: У механічному цеху встановлені і діють 45 верстатів типу А і 30 верстатів типу Б. Відповідно випускаються деталі двох видів. У звітному році 260 робочих днів, режим роботи — двозмінний, тривалість зміни — 8 год. Регламентовані зупинки устаткування щозміни становлять 2 % номінального фонду часу для верстатів типу А, 5 % — для верстатів типу Б і по 45 хв. витрачається для кожного типу верстатів на підготовчо-заклучні роботи. Трудомісткість виготовлення однієї деталі на верстатах типу А — 0,5 нормогодин, на верстатах типу Б — 0,35 нормо-год. Коефіцієнт використання верстатів типу А — 0,8, верстатів типу Б — 0,7. Визначити річну виробничу потужність механічного цеху окремо з випуску деталей типу А і типу Б, а також фактичну кількість виготовлених деталей.

Розв'язання.

1. Визначаємо річний фонд часу роботи верстатів за вирахуванням підготовчо-заклучного часу:

$$45 \text{ хв.} = 0,75 \text{ год}; (8 - 0,75) \cdot 2 \cdot 260 = 3770 \text{ год.}$$

2. Дійсний річний фонд часу роботи одного верстата типу А:
 $3770 \cdot (1 - 0,02) = 3694,6 \text{ год.}$

3. Дійсний річний фонд часу роботи одного верстата типу Б:
 $3770 \cdot (1 - 0,05) = 3581,5 \text{ год.}$

4. Річна виробнича потужність одного верстата типу А:
 $3694,6 : 0,5 \approx 7389 \text{ деталей.}$

5. Річна виробнича потужність одного верстата типу Б:
 $3581,5 : 0,35 \approx 10232 \text{ деталі.}$

6. Річна виробнича потужність групи верстатів типу А:
 $45 \cdot 7389 = 332505 \text{ деталей).}$

7. Річна виробнича потужність групи верстатів типу Б:
 $30 \cdot 10232 = 306960 \text{ деталей.}$

8. Фактична кількість деталей типу А:
 $332505 \cdot 0,8 = 266004 \text{ деталі.}$

9. Фактична кількість деталей типу Б:
 $306960 \cdot 0,7 = 214872 \text{ деталі.}$

Завдання для самостійної роботи

1. Майно підприємства.
2. Сутність і види капіталу підприємства.
3. Сутність і структура основних засобів підприємства.
4. Облік і оцінка основних засобів підприємства.
5. Сутність і види зносу основних засобів підприємства.
6. Методи нарахування амортизації основних засобів підприємства.
7. Показники руху, придатності, ефективності й інтенсивності використання основних засобів підприємства.

ЗАНЯТТЯ 8

Практичне заняття на тему: «Капітал підприємства і виробничі фонди»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Поняття капіталу підприємства.
2. Види та функції капіталу.
3. Виробничі фонди підприємства: основні та оборотні.
4. Оцінка, класифікація і структура основних фондів.
5. Поліпшення основних фондів.
6. Знос та амортизація основних фондів.
7. Показники використання основних фондів підприємства.
8. Склад, структура й нормування оборотних фондів підприємства.
9. Основні напрями поліпшення використання оборотних фондів.

Задача: Початкова вартість комп'ютера, придбаного два роки тому, становить 3500 грн. Термін корисного використання — 5 років. Ліквідаційна вартість комп'ютера — 300 грн. Теперішня справедлива його вартість становить 2600 грн. Визначити суми амортизації, нарахованої прямолінійним методом, за весь період експлуатації комп'ютера (з урахуванням дооцінки його вартості).

Розв'язання:

1. Річна норма амортизації:

$$(3500 - 300) : (35005) \cdot 100 = 18,3 \%$$

2. Сума амортизації:

$$1\text{-й рік: } 3500 \cdot 0,183 = 640,5 \text{ грн;}$$

$$2\text{-й рік: } 3500 \cdot 0,183 = 640,5 \text{ грн.}$$

3. Залишкова вартість комп'ютера після двох років експлуатації:

$$3500 - 640,5 - 640,5 = 2219 \text{ грн.}$$

4. Індекс дооцінки вартості комп'ютера: $2600 : 2219 = 1,17$.

5. Відновлена вартість комп'ютера: $3500 \cdot 1,17 = 4165 \text{ грн.}$

6. Перерахована сума зношення: $(640,5 + 640,5) \cdot 1,19 = 1524 \text{ грн.}$

7. Нова залишкова вартість: $4165 - 1524 = 2641 \text{ грн.}$

8. Сума амортизації:

$$3\text{-й рік: } 3770 \cdot 0,183 = 690 \text{ грн;}$$

4-й рік: $3770 \cdot 0,183 = 690$ грн;

5-й рік: $3770 \cdot 0,183 = 690$ грн.

9. Усього нараховано амортизації за весь період експлуатації комп'ютера: $1524 + 690 \cdot 3 = 3594$ грн.

Завдання для самостійної роботи

1. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.
2. Сутність і структура нематеріальних активів підприємства.
3. Сутність і структура оборотних засобів підприємства.
4. Кругообіг оборотних засобів підприємства. Показники ефективності використання оборотних засобів підприємства.
5. Нормування оборотних засобів підприємства.
6. Сутність і види запасів на підприємстві.

ЗАНЯТТЯ 9

Практичне заняття на тему: «Інвестиційні ресурси підприємства»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Економічна сутність інвестицій та їх структури.
2. Класифікація інвестицій за об'єктом вкладення капіталу, за характером участі в інвестиційному процесі, за формами власності, за регіональною ознакою, за періодом інвестування.
3. Класифікація інвесторів за напрямками основної діяльності, за цілями інвестування, за належністю до резидентів.
4. Основні поняття інвестиційної діяльності, її об'єкти та суб'єкти.
5. Інвестиційна діяльність у спеціальних (вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку.
6. Оцінка економічної ефективності виробничих інвестицій.

Задача: Для придбання майнового комплексу підприємства був залучений кредит у сумі 300000 грн. Іпотечна постійна (коефіцієнт капіталізації на позиковий капітал) складає 17,5 %. Очікується, що об'єкт власності принесе чистий операційний дохід 65000 грн. Аналіз порівнянних продажів показує, що інвестори очікують 19 % коефіцієнт капіталізації на власні кошти від капіталовкладень у схожі об'єкти.

Оцініть вартість майнового комплексу.

Розв'язання:

Вартість майнового комплексу дорівнює сумі власного та позикового капіталу, вкладеного в об'єкт. Тому за умов завдання спочатку визначимо розмір власного капіталу, залученого до фінансування об'єкта, враховуючи, що чистий операційний дохід розподіляється на дві складові – дохід від використання позикового капіталу та дохід на власний капітал.

Визначимо дохід на позиковий капітал ($D_{ПК}$) як добуток суми залученого кредиту на відповідний коефіцієнт капіталізації, тобто:

$$ДПК = 300000 \times 0,175 = 52500 \text{ (грн.)}$$

Тоді дохід на власний капітал (ДВК) становить:

$$ДВК = 65000 - 52500 = 12500 \text{ (грн.)}$$

Розмір власного капіталу (ВК), залученого до фінансування майнового комплексу, відповідно з очікуваним коефіцієнтом капіталізації становитиме:

$$ВК = 12500 / 0,19 = 65789 \text{ (грн.)}$$

Вартість об'єкта власності дорівнює:

$$300000 + 65789 = 365789 \text{ (грн.)}$$

Завдання для самостійної роботи

1. Напрями підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємства.
2. Сутність і структура персоналу підприємства.
3. Планування чисельності персоналу та формування колективу підприємства.
4. Кадрова політика на підприємстві.
5. Продуктивність праці: сутність, показники та методи оцінювання.

ЗАНЯТТЯ 10

Практичне заняття на тему: «Інноваційна діяльність»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Поняття і змістова характеристика інновацій та інноваційної діяльності.

2. Фінансова підтримка інноваційної діяльності.
3. Загальна характеристика інноваційних процесів.
4. Сутнісне тлумачення науково-технічного прогресу (НТП).
5. Більш доскональні й нові технології, матеріали та енергія, засоби праці й кінцева продукція як усталені загальні напрями НТП.
6. Пріоритетні напрями НТП: прогресивні базові технології; синтетичні, композиційні і надчисті матеріали; ядерна та інші нетрадиційні види енергії; робототехнічні комплекси та гнучкі автоматизовані системи; комплексна автоматизація та комп'ютеризація виробництва і процесів управління.
7. Організаційний прогрес (ОП) як узагальнене явище використання організаційних, економічних, соціальних і юридичних нововведень.

Задача: На початку звітнього року наявна виробнича потужність підприємства у вартісному вираженні становила 80 тис. грн. У березні відбулося скорочення діючих потужностей на 10 тис. грн у результаті виведення з експлуатації групи основних фондів через їх ліквідацію. А у травні парк устаткування було оновлено через додаткове встановлення нової техніки. При цьому виробнича потужність збільшилася на 25 тис. грн. Якою була вихідна потужність підприємства у звітному році?

Розв'язання:

Вихідна потужність: $80 - 10 + 25 = 95$ тис. грн.

Завдання для самостійної роботи

1. Нормування праці персоналу підприємства.
2. Напрями підвищення продуктивності праці персоналу підприємства.
3. Мотивація та стимулювання праці персоналу підприємства.
4. Види стимулювання праці персоналу підприємства.
5. Сутність і складові заробітної плати.
6. Види та функції заробітної плати.
7. Форми та системи оплати праці персоналу підприємства.

ЗАНЯТТЯ 11

Практичне заняття на тему: «Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства»

2 години

План заняття:**Теоретичні питання для обговорення**

1. Поняття та характеристика техніко-технологічної бази виробництва.
2. Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства (технічне переозброєння: модернізація, капітальний ремонт і заміна діючого устаткування).
3. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства, його передбачуваність, етапність і послідовність.
4. Поняття, види і чинники формування виробничої потужності.
5. Механізм розрахунку виробничої потужності підприємства та визначення рівня її використання.
6. Визначення максимально можливого випуску продукції за наявної потужності.

Задача: Підприємство придбало верстат з числовим програмним управлінням вартістю 33,6 тис. грн. Вартість доставки і монтажу становила 2,4 тис. грн. Нормативний строк служби верстата — 6 років.

Визначити річну норму амортизації та залишкову вартість верстата після третього року його експлуатації, якщо амортизацію нараховують методом прискореного зменшення залишкової вартості.

Визначити також недоамортизовану частину вартості верстата, яку можна вважати його ліквідаційною вартістю.

Розв'язання:

1. Загальна вартість, що підлягає амортизації:

$$33,6 + 2,4 = 36 \text{ тис. грн.}$$

2. Річна норма амортизаційних відрахувань (подвоєна):

$$(1 : 6) \cdot 2 \approx 0,33.$$

3. Річні суми амортизації:

$$A_1 = 36 \cdot 0,33 = 11,88 \text{ тис. грн.}$$

$$A_2 = (36 - 11,88) \cdot 0,33 = 7,96 \text{ тис. грн.}$$

$$A_3 = (24,12 - 7,96) \cdot 0,33 = 5,33 \text{ тис. грн.}$$

$$A_4 = (16,16 - 5,33) \cdot 0,33 = 3,57 \text{ тис. грн.}$$

$$A_5 = (10,83 - 3,57) \cdot 0,33 = 2,40 \text{ тис. грн.}$$

$$A_6 = (7,26 - 2,40) \cdot 0,33 = 1,60 \text{ тис. грн.}$$

4. Залишкова вартість верстата:

$36 - 11,88 - 7,96 - 5,33 = 10,83$ тис. грн.

5. Недоамортизована вартість:

$10,83 - 3,57 - 2,4 - 1,6 = 3,26$ тис. грн.

Висновок: цей метод амортизації не дає повного списання. Недоамортизовану вартість у розмірі 3,26 тис. грн вважають ліквідаційною вартістю верстата.

Завдання для самостійної роботи

1. Відрядна форма оплати праці та її системи.
2. Погодинна форма оплати праці та її системи.
3. Фонд оплати праці персоналу підприємства та його структура.
4. Сутність і структура техніко-технологічної бази підприємства.
5. Сутність і види технологій виробництва.
6. Методи організації виробництва.
7. Напрями покращення техніко-технологічної бази підприємства.
8. Виробничий цикл і його складові.

ЗАНЯТТЯ 12

Практичне заняття на тему: «Організація виробництва і забезпечення якості продукції»

2 години

План заняття:

Теоретичні питання для обговорення

1. Організація виробництва як форма забезпечення ефективної діяльності підприємства.
2. Формування та структура виробничого процесу.
3. Основні принципи організації виробничого процесу.
4. Організаційні типи виробництва та їх характеристика.
5. Виробничий цикл, його характеристика та структура.
6. Методи організації виробництва.
7. Якість та конкурентоспроможність продукції.
8. Стандартизація та сертифікація продукції.
9. Державна політика у сфері управління якістю продукції.

Задача: Початкова вартість крокуючого екскаватора, що працює у кар'єрі і видобуває гірську породу, становить 222 тис. грн.

Ліквідаційна вартість верстата — 2 тис. грн, термін корисного використання — 5 років. Обсяг роботи з видобування породи:

1-й рік:

2-й рік:

3-й рік:

4-й рік:

5-й рік:

Визначити річні суми амортизаційних відрахувань, якщо використовувався виробничий метод амортизації.

Розв'язання.

1. Загальний обсяг видобутку гірської маси:

$$2,0 + 2,2 + 2,5 + 2,3 + 2,0 = 11,0 \text{ тис. м}^3.$$

2. Норма амортизації на 1 тис. м³:

$$(222 - 2) : 11,0 = 20.$$

3. Річні суми амортизації

$$1\text{-й рік: } 2,0 \cdot 20 = 40 \text{ тис. грн;}$$

$$2\text{-й рік: } 2,2 \cdot 20 = 44 \text{ тис. грн;}$$

$$3\text{-й рік: } 2,5 \cdot 20 = 50 \text{ тис. грн;}$$

$$4\text{-й рік: } 2,3 \cdot 20 = 46 \text{ тис. грн;}$$

$$5\text{-й рік: } 2,0 \cdot 20 = 40 \text{ тис. грн.}$$

4. Перевірка. Всього нараховано амортизації:

Завдання для самостійної роботи

1. Сутність і структура виробничого процесу на підприємстві.
2. Типи виробництв і їх техніко-економічна характеристика.
3. Виробнича потужність і виробнича програма підприємства.
4. Порядок планування виробничої програми підприємства.
5. Сутність і види витрат підприємства.
6. Сутність і методи калькулювання собівартості продукції, послуг, робіт.

ЗАНЯТТЯ 13

Практичне заняття на тему: «Витрати на виробництво та реалізацію продукції»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Витрати як процес формування і використання ресурсів.
2. Класифікація витрат та їх класифікація.

3. Групування витрат за економічними елементами.
4. Витрати виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).
5. Собівартість продукції на різних етапах операційного циклу: незавершеного виробництва, товарної і реалізованої продукції.
6. Витрати, що не входять до собівартості реалізованої продукції.

Задача: Початкова вартість верстата на підприємстві становить 30 тис. грн, нормативний строк служби — 5 років. Ліквідаційна вартість верстата — 2 тис. грн. Визначити річні суми амортизаційних відрахувань, використовуючи кумулятивний метод амортизації (прискорений).

Розв'язання:

1. Знайдемо суму цілих значень років:

$$1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 15.$$

2. Утворимо кумулятивні коефіцієнти:

$$5/15; 4/15; 3/15; 2/15 \text{ і } 1/15.$$

3. Річні суми амортизаційних відрахувань:

$$A_1 = (30 - 2) \cdot 5/15 = 9,33 \text{ тис. грн.}$$

$$A_2 = (30 - 2) \cdot 4/15 = 7,47 \text{ тис. грн.}$$

$$A_3 = (30 - 2) \cdot 3/15 = 5,6 \text{ тис. грн.}$$

$$A_4 = (30 - 2) \cdot 2/15 = 3,73 \text{ тис. грн.}$$

$$A_5 = (30 - 2) \cdot 1/15 = 1,87 \text{ тис. грн.}$$

4. Спробуємо перевірити, чи вся початкова вартість придбаного верстата відшкодовується:

$$19,33 + 7,47 + 5,6 + 3,73 + 1,87 = 28 \text{ тис. грн.}$$

Загальна сума зношення повністю збігається з початковою вартістю за вирахуванням ліквідаційної вартості, яка не амортизується.

Висновок: цей метод дає повне відтворення початкової вартості основних фондів. Незначні розходження можуть виникнути внаслідок похибок, пов'язаних із округленням результатів обчислення.

Завдання для самостійної роботи

1. Напрями зниження собівартості продукції, послуг, робіт.
2. Сутність і види цін.
3. Сутність і види цінової політики підприємства.
4. Процес ціноутворення на підприємстві.

5. Фінансовий результат діяльності підприємства.
6. Сутність і види прибутку та рентабельності підприємства.
7. Сутність і види інновацій.
8. Інноваційний процес на підприємстві.

ЗАНЯТТЯ 14

Практичне заняття на тему: «Фінансово-економічні результати діяльності підприємства»

2 години

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації).
2. Джерела формування доходу і прибутку підприємства.
3. Фінансова звітність підприємства: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів.
4. Накопичення обліково-звітної інформації для аналізу фінансово-економічних результатів підприємства.
5. Планування прибутковості підприємства.
6. Ефективність діяльності підприємства.

Задача: Витрати підприємства на 1 грн. продукції, що реалізується в звітному періоді, – 82 коп. Планується зниження витрат на 1 грн. продукції, що буде реалізована, на 2 коп. Обсяг реалізації продукції в плановому періоді в оптових цінах – 1100 тис.грн.

Визначити очікуваний прибуток підприємства методом розрахунку прибутку на підставі показника витрат на 1 грн.

Розв'язання.

1. Витрати, що плануються на 1 грн. реалізованої продукції:
 $82 - 2 = 80$ коп.
2. Собівартість продукції, що її буде реалізовано в плановому періоді: $1100 \times 0,80 = 880$ тис.грн.
3. Прибуток від реалізації продукції в плановому періоді складе
 $1100 - 880 = 220$ тис.грн.

Очікуваний прибуток підприємства від реалізації продукції становить 220 тис.грн

Завдання для самостійної роботи

1. Порядок оцінювання ефективності нововведень на підприємстві.
2. Напрями стимулювання інноваційної активності підприємства.
3. Сутність і види інвестицій.
4. Інвестиційний процес на підприємстві.
5. Порядок розроблення інвестиційного проекту.

ЗАНЯТТЯ 15

Практичне заняття на тему: «Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація»

1 година

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Сутнісна характеристика, роль і значення розвитку підприємства.
2. Підходи до вивчення розвитку підприємств: вітчизняний і зарубіжний досвід.
3. Сучасні моделі розвитку підприємств.
4. Основні моделі розвитку підприємства МакКінсі: оборонна модель, модель «втрата права на розвиток», модель «бізнес видихається», модель «захоплення винахідництвом майбутнього», модель «генерування ідей при відсутності нового бізнесу», модель «неспроможність реалізувати потенціал» та інші.
5. Практика здійснення та ефективність трансформації і реструктуризації суб'єктів господарювання.
6. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації різних організаційних утворень.

Задача: Плановий обсяг продажу продукції у наступному році - 400 000 грн. Обсяг продажу продукції у поточному році - 350 000 грн. Відсоток чистого прибутку після виплати дивідендів до обсягу продажів - 3%. Приріст активів, що залежать від обсягу продажів продукції, становить 80% від приросту обсягу продажу.

Приріст пасивів, що залежать від обсягу продажу, становить 40% приросту обсягу продажів.

Визначити суму фінансування за рахунок зовнішніх джерел для

підприємства.

Розв'язання:

Використовуємо формулу:

$$\Phi_3 = A(\Delta P) - \Pi(\Delta P) - K P,$$

де Φ_3 - необхідне фінансування за рахунок зовнішніх джерел, тис.грн.;

A - активи, які змінюються залежно від обсягу продажів, тис.грн.;

ΔP - запланована зміна обсягу збуту за рік, тис.грн.;

Π - пасиви, що змінюються залежно від обсягу продажів, тис.грн.;

K - відношення чистого прибутку після виплати дивідендів до обсягу продажів;

P - обсяг збуту в плановому році, тис.грн.

Підставляючи наведені дані, одержимо:

$$\Delta P = 400\,000 - 350\,000 = 50\,000 \text{ грн.},$$

$$\Phi_3 = 0,80 \times 50\,000 - 0,40 \times 50\,000 - 0,03 \times 400\,000 = 8\,000 \text{ грн.}$$

Підприємству потрібно 8000 грн. щоб забезпечити збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції.

Завдання для самостійної роботи

1. Показники ефективності інвестиційного проєкту.
2. Конкурентоспроможність підприємства.
3. Напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства.
4. Сутність і методи оцінювання економічної безпеки підприємства.
5. Сутність і завдання антикризового управління підприємством.

ЗАНЯТТЯ 16

Практичне заняття на тему: «Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація»

1 година

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, та її місце і роль в системі управління підприємством.

2. Сутність, недоліки та переваги інформаційною, зовнішнього та ресурсно-функціонального підходу до вивчення економічної безпеки підприємств та організацій.

3. Формування системи ключових копії рольних індикаторів оперативного та стратегічного моніторингу.

4. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства: метод «побічного продукту»; «нульовий метод»; метод «ключових індикаторів»; метод «тотального вивчення».

Задача: У минулому році підприємство випустило 1000 виробів А та 3000 виробів Б; у плановому періоді виробництво цих виробів збільшиться на 10%; ціна виробів складає, відповідно, 5 та 6 тис. грн. Крім того, буде виготовлено комплектуючих виробів на суму 2500 тис. грн., з них - на 1500 тис. грн. - для сторонніх замовників. Залишки нереалізованої продукції на складі становитимуть на початок планового періоду 2 млн. грн., на кінець - 0,5 млн. грн.

Обчисліть план збуту продукції підприємства.

Розв'язання:

Визначаємо обсяг товарної продукції:

Виріб А: $5000 \text{ грн.} \times 1100 = 5500 \text{ тис. грн.}$

Виріб Б: $6000 \text{ грн.} \times 3300 = 19800 \text{ тис. грн.}$

Комплектуючі: 1500 тис. грн. ТП: 26800 тис. грн.

Визначаємо плановий обсяг збуту продукції: $РП = ТП + НРП - НРП$

$РП = 26\,800 \text{ тис. грн.} + 2000 \text{ тис. грн.} - 500 \text{ тис. грн.} = 28\,300 \text{ тис. грн.}$

Отже, план збуту продукції на плановий рік складає 28 300 тис. грн.

Завдання для самостійної роботи

1. Сутність банкрутства. Порядок визнання підприємства банкрутом.

2. Методи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства.

3. Санація підприємства.

4. Реструктуризація підприємства.

5. Порядок ліквідації підприємства.

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

1. Сутність, об'єкт, предмет, мета та завдання навчальної дисципліни «Економіка підприємства».
2. Підприємство як суб'єкт господарювання.
3. Ознаки підприємства.
4. Основні види підприємств.
5. Види господарських товариств.
6. Сутність і види об'єднань підприємств.
7. Порядок створення підприємства.
8. Сутність, функції та види підприємництва.
9. Державне регулювання розвитку підприємництва.
10. Державна реєстрація суб'єкта підприємництва.
11. Сутність, функції, принципи та методи управління підприємством.
12. Внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства.
13. Організаційні структури управління підприємством.
14. Майно підприємства.
15. Сутність і види капіталу підприємства.
16. Сутність і структура основних засобів підприємства.
17. Облік і оцінка основних засобів підприємства.
18. Сутність і види зносу основних засобів підприємства.
19. Методи нарахування амортизації основних засобів підприємства.
20. Показники руху, придатності, ефективності й інтенсивності використання основних засобів підприємства.
21. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.
22. Сутність і структура нематеріальних активів підприємства.
23. Сутність і структура оборотних засобів підприємства.
24. Кругообіг оборотних засобів підприємства. Показники ефективності використання оборотних засобів підприємства.
25. Нормування оборотних засобів підприємства.
26. Сутність і види запасів на підприємстві.
27. Напрями підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємства.
28. Сутність і структура персоналу підприємства.

29. Планування чисельності персоналу та формування колективу підприємства.
30. Кадрова політика на підприємстві.
31. Продуктивність праці: сутність, показники та методи оцінювання.
32. Нормування праці персоналу підприємства.
33. Напрями підвищення продуктивності праці персоналу підприємства.
34. Мотивація та стимулювання праці персоналу підприємства.
35. Види стимулювання праці персоналу підприємства.
36. Сутність і складові заробітної плати.
37. Види та функції заробітної плати.
38. Форми та системи оплати праці персоналу підприємства.
39. Відрядна форма оплати праці та її системи.
40. Погодинна форма оплати праці та її системи.
41. Фонд оплати праці персоналу підприємства та його структура.
42. Сутність і структура техніко-технологічної бази підприємства.
43. Сутність і види технологій виробництва.
44. Методи організації виробництва.
45. Напрями покращення техніко-технологічної бази підприємства.
46. Виробничий цикл і його складові.
47. Сутність і структура виробничого процесу на підприємстві.
48. Типи виробництв і їх техніко-економічна характеристика.
49. Виробнича потужність і виробнича програма підприємства.
50. Порядок планування виробничої програми підприємства.
51. Сутність і види витрат підприємства.
52. Сутність і методи калькулювання собівартості продукції, послуг, робіт.
53. Напрями зниження собівартості продукції, послуг, робіт.
54. Сутність і види цін.
55. Сутність і види цінової політики підприємства.
56. Процес ціноутворення на підприємстві.
57. Фінансовий результат діяльності підприємства.
58. Сутність і види прибутку та рентабельності підприємства.
59. Сутність і види інновацій.

60. Інноваційний процес на підприємстві.
61. Порядок оцінювання ефективності нововведень на підприємстві.
62. Напрями стимулювання інноваційної активності підприємства.
63. Сутність і види інвестицій.
64. Інвестиційний процес на підприємстві.
65. Порядок розроблення інвестиційного проєкту.
66. Показники ефективності інвестиційного проєкту.
67. Конкурентоспроможність підприємства.
68. Напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства.
69. Сутність і методи оцінювання економічної безпеки підприємства.
70. Сутність і завдання антикризового управління підприємством.
71. Сутність банкрутства. Порядок визнання підприємства банкрутом.
72. Методи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства.
73. Санація підприємства.
74. Реструктуризація підприємства.
75. Порядок ліквідації підприємства.

6. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

ВАРІАНТ №1

1. Сутність, об'єкт, предмет, мета та завдання навчальної дисципліни «Економіка підприємства».
2. Нормування оборотних засобів підприємства.
3. Порядок планування виробничої програми підприємства.

ВАРІАНТ №2

1. Підприємство як суб'єкт господарювання.
2. Сутність і види запасів на підприємстві.
3. Сутність і види витрат підприємства.

ВАРІАНТ №3

1. Ознаки підприємства.
2. Сутність і види запасів на підприємстві.
3. Сутність і методи калькулювання собівартості продукції, послуг, робіт.

ВАРІАНТ №4

1. Основні види підприємств.
2. Сутність і структура персоналу підприємства.
3. Напрями зниження собівартості продукції, послуг, робіт.

ВАРІАНТ №5

1. Види господарських товариств.
2. Планування чисельності персоналу та формування колективу підприємства.
3. Сутність і види цін.

ВАРІАНТ №6

1. Сутність і види об'єднань підприємств.
2. Кадрова політика на підприємстві.
3. Сутність і види цінової політики підприємства.

ВАРІАНТ №7

1. Порядок створення підприємства.
2. Продуктивність праці: сутність, показники та методи оцінювання.
3. Процес ціноутворення на підприємстві.

ВАРІАНТ №8

1. Сутність, функції та види підприємництва.
2. Нормування праці персоналу підприємства.
3. Фінансовий результат діяльності підприємства.

ВАРІАНТ №9

1. Державне регулювання розвитку підприємництва.
2. Напрями підвищення продуктивності праці персоналу підприємства.
3. Сутність і види прибутку та рентабельності підприємства.

ВАРІАНТ №10

1. Державна реєстрація суб'єкта підприємництва.
2. Мотивація та стимулювання праці персоналу підприємства.
3. Сутність і види інновацій.

ВАРІАНТ №11

1. Сутність, функції, принципи та методи управління підприємством.
2. Види стимулювання праці персоналу підприємства.
3. Інноваційний процес на підприємстві.

ВАРІАНТ №12

1. Внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства.
2. Сутність і складові заробітної плати.
3. Порядок оцінювання ефективності нововведень на підприємстві.

ВАРІАНТ №13

1. Організаційні структури управління підприємством.
2. Види та функції заробітної плати.
3. Напрями стимулювання інноваційної активності підприємства.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник, Київ: Кондор. Видавництво, 2016. 378 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12571/1/%D0%95%D0%9F-%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%201%20%D1%84%D0%B0%D0%B9%D0%BB.pdf>

2. Лойко В.В., Макаровська Т.П. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: КНУТД, 2015. 267 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22363/1/%D0%9B%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%92.%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%20%D0%95%D0%BA%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%20%D0%9F%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>

3. Дмитрієв І.А., Шевченко І.Ю., Економіка підприємства: навчальний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів. Харків: ХНАДУ, 2018. 292 с.

4. Економіка підприємства: підручник / за ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/%21%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%95%D0%9F%20%D0%9F%D0%A2%D0%91.pdf>

5. Економіка підприємства: навч. посіб. / Посохов І. М., Дюжев В. Г., Сусліков С.В., Тимофєєва К. О. Міністерство освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Харків. Політехн. ін-т». Харків: НТУ «ХПІ», 2016. 380 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30695/1/Posokhov_Ekonomika_pidpriemstva_2016.pdf

6. Романченко Н. В., Кожемякіна Т. В., Пічик К.В., Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: НаУКМА, 2018. 343 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15771/Ekonomika_pidpriemstva_navchalnyi_posibnyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. Захарченко В.І. Економіка підприємства: навчальний посібник Київ: Ліра-К. 2014. 300 с.

8. Кулішов В.В. Економіка підприємства: теорія і практикм: навчальний посібник Київ: Ліра-К, 2014. 208 с.

9. Мельник Л.Г. Економіка підприємства :навчальний посібник. Київ: Ліра, 2015. 876 с.

10. Міценко Н.Г. Економіка підприємства: теорія і практикум: навчальний посібник Київ: Ліра-К, 2014. 688 с.

11. Шарко М.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Радкевич О.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. Херсон: Олді-плюс, 2014. 436 с.

12. Яркіна Н.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 600 с.